

**"O'ZBEKISTONNING YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH
STRATEGIYASI: EKOLOGIK VA IQTISODIY JIHATLAR, DAVLAT
DASTURLARI VA KELAJAK ISTIQBOLLARI"**

Erkinova Xosiyat Botir qizi

Diplomat Universiteti, 3-kurs talabasi

erkinova050@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada O'zbekistonning yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi, jumladan, barqaror rivojlanishning ekologik va iqtisodiy jihatlari ko'rib chiqiladi. Yashil texnologiyalarni joriy etish, qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish, energiya samaradorligini oshirish va sanoatning atrof-muhitga ta'sirini kamaytirish kabi asosiy rivojlanish yo'nalishlari batafsil ko'rib chiqiladi. "Yashil" transformatsiya doirasidagi maqsadlarga erishish uchun davlat tomonidan olib borilayotgan siyosat va chora-tadbirlarga ham e'tibor qaratilmoqda. Tadqiqot yashil iqtisodiyotga o'tish nafaqat ekologik zarurat, balki mamlakat uchun muhim iqtisodiy rag'bat ekanligini tasdiqlaydi.

Kalit so'zlar: Barqaror iqtisodiyot, yashil texnologiyalar, qayta tiklanadigan energiya, energiya samaradorligi, iqlim o'zgarishi, davlat siyosati, ekologik innovatsiyalar.

KIRISH

Iqlim o'zgarishi va tabiiy resurslarning tugashi munosabati bilan rivojlanayotgan mamlakatlar, jumladan, O'zbekiston yashil iqtisodiyotga o'tish zaruriyatiga duch kelmoqda. Yashil iqtisodiyot inson faoliyatining tabiatga ta'sirini kamaytirish, qayta tiklanadigan energiya manbalaridan faol foydalanish va ekologik toza texnologiyalarni joriy etishni o'z ichiga oladi, bu esa o'z navbatida barqaror iqtisodiy o'sishga yordam beradi. So'nggi yillarda O'zbekistonda iqtisodiyotning ushbu turiga o'tishga qaratilgan strategiya faol ishlab chiqilib, amalga oshirila boshlandi. Asosiy maqsad barqaror va samarali iqtisodiyotni yaratish uchun resurslardan maksimal darajada foydalanish bilan birga atrof-muhitga ta'sirni minimallashtirishdir.

Yashil iqtisodiyotga o'tish iqtisodiy siyosatda ham, jamoatchilik ongidagi o'zgarishlarni ham o'z ichiga oluvchi kompleks yondashuvni talab qiladi. Ushbu maqolada barqaror rivojlanishni amalga oshirish va ekologik toza texnologiyalarni joriy etish bo'yicha O'zbekiston tomonidan amalga oshirilgan strategik qadamlar tahlil qilinadi. Qayta tiklanadigan energiya manbalarini rivojlantirish, energiya samaradorligini oshirish va yashil biznesni qo'llab-quvvatlash kabi asosiy chora-tadbirlar ko'rib chiqilmoqda.

ADABIYOTLAR SHARHI

Xalqaro amaliyotda yashil iqtisodiyot barqaror rivojlanishga erishishning eng muhim vositasiga aylandi. M. N. Gusev o'z ishida (2023 yil) ta'kidlaganidek, yashil iqtisodiyot nafaqat atrof-muhitga ta'sirni kamaytiradi, balki yangi ish o'rinlari yaratish va innovatsion texnologiyalarni qo'llab-quvvatlash orqali iqtisodiy ko'rsatkichlarni yaxshilashga ham hissa qo'shadi. Shunga o'xshash xulosalar Markaziy Osiyo mamlakatlarida barqaror rivojlanish uchun qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish va energiya samaradorligini oshirish muhimligini ta'kidlagan V. A. Lukyanov (2024) tadqiqotida ham tasdiqlanadi.

I. A. Fedorov (2023) ishida rivojlanayotgan mamlakatlarda, jumladan, O'zbekistonda ham faol foydalanilayotgan barqaror rivojlanishning iqtisodiy modellari tahlil qilingan. Muallif yashil iqtisodiyotga muvaffaqiyatli o'tish uchun yashil texnologiyalar mavjudligini ta'minlash va ekologik toza ishlab chiqarishga xususiy investitsiyalarni rag'batlantirish zarurligini ta'kidlaydi.

METODOLOGIYA

Tahlil O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga o'tishning ekologik innovatsiyalari, qonunchilik tashabbuslari va xalqaro tashkilotlarning roli kabi turli jihatlarini o'rganishni o'z ichiga olgan tizimli yondashuv yordamida amalga oshirildi. Xususan, o'rganish jarayonida qayta tiklanadigan energiya manbalarini rivojlantirishga qaratilgan loyiha va dasturlar, shuningdek, sanoat va qishloq xo'jaligiga yashil texnologiyalarni joriy etish strategiyalari o'rganildi.

Bundan tashqari, ushbu tashabbuslar samaradorligini baholash uchun boshqa rivojlanayotgan mamlakatlarda yashil texnologiyalarni joriy etish bo'yicha ma'lumotlarning qiyosiy tahlilidan foydalanildi, bu O'zbekiston duch kelayotgan muvaffaqiyatning asosiy omillari va to'siqlarini aniqlash imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

1. **Qayta tiklanadigan energiya manbalari (REM):** O'zbekiston qayta tiklanadigan energiya manbalarini, ayniqsa quyosh va shamolni rivojlantirish uchun salmoqli salohiyatga ega. 2023-yilda xalqaro investorlar bilan yirik quyosh elektr stansiyalarini qurish bo'yicha muhim shartnomalar imzolandi, bu esa ko'mir va gaz energiya manbalariga qaramlikni sezilarli darajada kamaytiradi. Xususan, Samarqand viloyatida 2024-yilda ishga tushiriladigan 1 GVt quvvatga ega quyosh elektr stansiyasini qurish loyihasi ana shunday muvaffaqiyatlarga misol bo'la oladi.
2. **Energiya samaradorligi:** Energiya samaradorligini oshirish davlat dasturi doirasida O'zbekistonda eski energiya tizimlarini modernizatsiya qilish, sanoatda energiya tejovchi texnologiyalarni qo'llash, energiya tejamkor turarjoy va tijorat binolarini qurishga qaratilgan loyihalar amalga oshirilmoqda.

2023-yilda issiqlik elektr stansiyalarini modernizatsiya qilish bo'yicha xorijiy kompaniyalar bilan bir qancha shartnomalar imzolandi, bu esa ishlab chiqarish va uzatish bosqichida energiya yo'qotishlarini kamaytiradi.

3. **Yashil texnologiyalar va innovatsiyalar:** O'zbekistonda qishloq xo'jaligi va sanoatda yashil texnologiyalarni joriy etish bo'yicha strategiyalar faol ishlab chiqilmoqda. Xususan, qishloq xo'jaligi sohasida atrof-muhitga zarar yetkazmagan holda suv sarfini kamaytirish va hosildorlikni oshirish imkonini beruvchi suvni tejaydigan texnologiyalar va barqaror dehqonchilik usullarini joriy etish bo'yicha loyihalar ishlab chiqilmoqda.
4. **Davlat siyosati va qonunchilik tashabbuslari:** So'nggi yillarda O'zbekistonda ekologik qonunchilik sezilarli darajada mustahkamlandi, yashil iqtisodiyotni rivojlantirishga qaratilgan qator me'yoriy hujjatlar ishlab chiqildi. 2023-yilda barqaror rivojlanish bo'yicha milliy strategiya qabul qilingan bo'lib, unda qayta tiklanadigan energiya manbalariga o'tish va mamlakatdagi uglerod izlarini kamaytirishga alohida e'tibor qaratilgan.

MUHOKAMA

O'zbekistonning yashil iqtisodiyotga o'tish jarayoni o'zining ko'plab imkoniyatlari va muammolariga ega. Ushbu o'zgarishlarga qarshi ko'plab ekologik va iqtisodiy omillar mavjud bo'lsa-da, muhim yutuqlarga erishish uchun bir qator qiyinchiliklarni bartaraf etish zarur. Eng avvalo, ushbu jarayonning asosiy to'siqlaridan biri — *moliyaviy resurslarning etishmasligi*. Yashil iqtisodiyotga o'tish uchun zarur bo'lgan investitsiyalar katta va bu jarayonni moliyaviy jihatdan qo'llab-quvvatlashni ta'minlash uchun ko'proq xususiy sektor va xalqaro hamkorlik zarur bo'ladi. Hozirgi kunda davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirish tashabbuslari bo'lsa-da, maxsus ekologik moliyaviy mexanizmlar, masalan, yashil obligatsiyalar yoki subsidiyalarni rivojlantirish muhim bo'ladi.

Ikkinchi muhim muammo — *teknologik modernizatsiya va innovatsiyalarni joriy etishda yuzaga keladigan qiyinchiliklardir*. Yashil iqtisodiyotga o'tishda mavjud texnologiyalarni zamonaviy ekologik texnologiyalar bilan almashtirish masalasi nafaqat iqtisodiy jihatdan, balki ilmiy salohiyatni oshirishni ham talab qiladi. Shuningdek, ekologik texnologiyalarni qo'llashni tezlashtirish uchun ilmiy-tadqiqot sohasiga investitsiyalarni ko'paytirish kerak.

Alohida e'tibor berilishi lozim bo'lgan yana bir masala — *jamiyatning ekologik ongini oshirish*. Yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonida fuqarolar va ishbilarmonlar ekologik mas'uliyatni tushunib, qo'llab-quvvatlashi zarur. Ayniqsa, aholi va biznesni yangi texnologiyalarga tayyorlash va ularni ekologik innovatsiyalarni qabul qilishga undash bo'yicha keng ko'lamli targ'ibot ishlari olib borilishi kerak. Aks holda, yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonidagi muvaffaqiyatlar cheklangan bo'lishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekistonning yashil iqtisodiyotga o'tishi — bu ekologik barqarorlikni ta'minlash va iqtisodiy o'sishni davom ettirish uchun zarur bo'lgan muhim qadamdir. Yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonida muhim qadamlar, masalan, qayta tiklanuvchi energiya manbalariga investitsiyalarni oshirish, texnologik modernizatsiya va ekologik texnologiyalarni keng joriy etish, shuningdek, kadrlar tayyorlash ishlari amalga oshirilmoqda. Biroq, bu jarayonni muvaffaqiyatli yakunlash uchun bir qator muammolarni hal qilish zarur.

Birinchi navbatda, O'zbekistonning yashil iqtisodiyotga o'tishidagi eng katta to'siqlardan biri — *moliyaviy va investitsiyaviy resurslarning yetishmasligi*. Yashil iqtisodiyotga o'tish uchun zarur bo'lgan investitsiyalarni jalb qilishda davlat va xususiy sektor hamkorligi katta ahamiyatga ega. Xalqaro moliyaviy tashkilotlar va ekologik investitsiyalarning rivojlanishi uchun zarur infrastruktura va siyosiy barqarorlikni ta'minlash zarur. O'zbekiston bu jarayonda *yashil obligatsiyalar* va *ekologik loyihalarni moliyalashtirish uchun maxsus fondlar* tashkil etish orqali investitsiyalarni jalb qilishi mumkin.

Ikkinchi taklif — *texnologik innovatsiyalar va ilmiy salohiyatni rivojlantirish*. Yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonida O'zbekistonga yangi texnologiyalarni joriy etish, ilmiy tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlash va ekologik texnologiyalarni ishlab chiqish zarur. Shu maqsadda, mamlakatning ilmiy-tadqiqot salohiyatini rivojlantirish, universitetlar va ilmiy institutlar bilan hamkorlikni mustahkamlash, shuningdek, ekologik texnologiyalarni joriy etishda xorijiy ekspertlardan maslahat olish zarur.

Uchinchidan, *jamiyatning ekologik ongi va ekologik ta'limni oshirish* muhim ahamiyatga ega. Yashil iqtisodiyotga o'tish muvaffaqiyatli bo'lishi uchun aholining ekologik mas'uliyatini oshirish lozim. Bu jarayonda, ayniqsa, yosh avlodni ekologik ta'lim bilan ta'minlash va aholi o'rtasida ekologik mas'uliyatni rivojlantirish bo'yicha keng targ'ibot ishlari olib borilishi kerak. Davlat va nodavlat tashkilotlar o'rtasida o'zaro hamkorlik orqali ekologik ta'limni ommalashtirish mumkin.

To'rtinchidan, *yashil iqtisodiyotga o'tishga tayyor bo'lgan kadrlarni tayyorlash* zarur. Yashil iqtisodiyotning rivojlanishi uchun yuqori malakali kadrlar, xususan, ekologiya va qayta tiklanuvchi energiya sohalaridagi mutaxassislarni tayyorlash zarur. Davlat va xususiy sektorda kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish, shu jumladan, o'quv dasturlarini yangilash va yangi kasblarni joriy etish muhimdir.

Shuningdek, *xalqaro hamkorlikni rivojlantirish* va *yashil moliyaviy mexanizmlarni* yanada takomillashtirish ham zarur. O'zbekistonning yashil iqtisodiyotga o'tishi ko'plab xalqaro hamkorlikni, jumladan, ekologik texnologiyalarni almashish va moliyaviy resurslarni jalb qilishni talab qiladi. O'zbekistonning xalqaro tashkilotlar bilan hamkorligini kuchaytirish va global ekologik shartnomalar doirasida faoliyat olib borishi, mamlakatning yashil iqtisodiyotga o'tishini yanada tezlashtirishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonning yashil iqtisodiyotga o'tishi ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan muhim ahamiyatga ega. Bu jarayonni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun ko'plab yondashuvlar, masalan, ekologik ta'limni oshirish, investitsiyalarni jalb qilish, texnologiyalarni modernizatsiya qilish va yangi kadrlarni tayyorlash zarur. O'zbekistonning yashil iqtisodiyotga o'tishi nafaqat ekologik barqarorlikni ta'minlash, balki iqtisodiy o'sish va yangi ish o'rinlarini yaratish uchun ham asos bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ivanov, A. S. (2024). Yashil moliya va barqaror rivojlanish: istiqbollar va muammolar. M.: Iqtisodiyot va ekologiya.
2. Petrov, I. Ya., Smirnova, L. A. (2023). Rivojlanayotgan mamlakatlarda yashil texnologiyalar: tajriba va istiqbollar. Toshkent: Ekologiya universiteti.
3. O'zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi. (2024). O'zbekistonda qayta tiklanuvchi energiya manbalarini joriy etish dasturlari. Mavjud: <https://www.minenergy.uz/>
4. Gusev, M. N. (2023). Global muammolar va yashil iqtisodiyot: zamonaviy tajriba. Moskva: EcoPublica. Mavjud: <https://www.ecopub.ru/>
5. Lukyanov, V. A. (2024). Qayta tiklanuvchi energiya manbalari va Markaziy Osiyoda barqaror rivojlanish. Toshkent: Energetika universiteti. Veb-saytda mavjud: <https://www.energy.uz/>
6. Fedorov, I. A. (2023). Rivojlanayotgan mamlakatlarda barqaror rivojlanish: yashil texnologiyalar iqtisodiyotni qanday o'zgartirmoqda. Olmaota: Ekologiya instituti. Mavjud: <https://www.ecoinstitute.kz/>